

Z A N A Š E S E L O

SLUZAVO OPNATE UPALE CRIJEVA KOD GOVEDA

Crijevne upale kod domaćih životinja mogu biti vrlo različite. To zavisi s jedne strane o vrsti hrane, a s druge strane o građi probavnih ustroja. Naročiti oblik crijevne upale, koju susrećemo osobito kod goveda, nazvan je prema promjenama, što ih pronalazimo kod te bolesti, a to su tvorbe slične cijevi ili užetu, sastavljene od zgusnute i žilave sluzi.

Kako nastaje ova bolest nije dosad sasvim sigurno utvrđeno, ali se misli, da joj je uzrok neprikladna hrana (prebujna paša, gnjili krumpiri ili repa, svježa kрма ili preobilje prekrupe) ili zaraza ili otrovanje u vezi s različitim uzročnim okolnostima, koje joj pogoduju: na pr. preh'ada.

Bolest se javlja u više oblika. Tako kod izrazitog oblika bolesti primjećuju se u početku probavne smetnje, pa životinja ne preživa, nevoljko uzima hranu te osjeća umjerene boli u trbuhu, nemirna je, napinje se i daje manje mlijeka. Ove smetnje prestaju za jedno pola dana. No za 5—6 dana, a rjeđe nešto kasnije, javljaju se ponovno crijevni grče-

vi, a izmetine su žitke i smrdljive. U njima pronalazimo sive do žućkastobijele opnaste ili kožaste tvorbe u obliku cijevi ili užeta, duge do 8 metara. Neki vlasnici ih prisposobljavaju sa zmijama, a oni praznovjerni misle, da su im goveda progutala zmije. Nakon jedno 1—2 dana primiru se životinje, te postepeno ozdrave.

U lakšim slučajevima opažaju vlasnici samo to, da je životinja uznemirena, da ima proljev i da balega sa izmetinama opisane tvorbe. U težim opet slučajevima životinje pate od žestokog krvavog proljeva, pa neke i uginu.

Ovu vrst crijevne upale lako bismo zamijenili s teškim crijevnim upalama, gdje se stvaraju prave, t. zv. difteroidne upalne naslage, slične obamrlim dijelovima crijeva, progutanim tetivama ili trakavicama. Najsigurnije će ustanoviti bolest stručnjak.

Kao prvu pomoć može vlasnik životinji toplo umatati trbuh gunjem, trljati (masirati) joj trup ili davati joj topli čaj od kamilica sa pol litre vina i lanene sluzi.

M. Š.

ALKOHOL — NAŠ NAJVEĆI NEPRIJATELJ

Alkoholizam je naše veliko narodno zlo i sramota. Šteta, koju trpi naš narod od pretjeranog pića vina, rakije i drugih alkoholnih pića, ogromna je. Kod nas se proizvodi i uglavnom popije oko 400 milijuna litara vina i oko 150 milijuna litara rakije od grožđa i voća, a još više umjetnih vina i drugih alkoholnih pića. Čistog alkohola u toj ogromnoj količini alkoholnih pića ima oko 150 milijuna litara. To znači oko 9 litara na godinu prosječno po osobi. Ako uzmemo na um, da mala djeca obično ne trase alkoholna pića, osim djece najprimitivnijih i najzaostalijskih roditelja, koji na taj način ubijaju svoju djecu u najranijoj mladosti; nadalje, da ima i odraslih, koji nikada ili vrlo rijetko i umjereno uzimaju alkohol, onda to znači, da na svakog redovitog potrošača, na kroničnog alkoholičara otpada više desetaka litara čistog alkohola na godinu. Ta ogromna količina ovog teškog otrova oštećuje zdra-

vlje milijuna naših ljudi, znatno smanjuje njihovu radnu sposobnost, uzrokuje česte lakše i teže ili smrtonosne povrede i nesreće u poslu i u prometu, stvara svađe i tučnjave kod kuće i vani, te puni bolnice i ludnice, pa razara obitelji, sela i gradove. Najveća je nesreća i zločin, kad se maloj djeci daje i najmanja količina alkoholnog pića, jer ne samo da se time oštećuje dječje zdravlje, nego se dijete zarana privikava na ovaj težak porok, kojeg će se u odrasloj dobi teško osloboditi. Takova djeca zakržljaju tjelesno i duševno. Svaki kronični alkoholičar uvijek je i kronični bolesnik, bez obzira, da li on to osjeća ili ne. Alkohol oštećuje prvenstveno srce i krvne žile, pojačava krvni pritisak, uništava jetru i čitav probavni aparat, a naročito živčevlje i mozak. Najpogubnije djeluje na potomstvo, koje je duševno i tjelesno kržljivo, pogotovo ako ostane u nezdravoj sredini i samo se oda pijanstvu.

Ipak, ovo još nije sva šteta, koju nam nanosi ovaj naš najljući neprijatelj. Osim što direktno oštećuje zdravlje pojedinaca i čitavog naroda, alkoholizam nam nanosi i ogromnu ekonomsku štetu. Alkoholna pića, koja se kod nas potroše svake godine, predstavljaju novčanu vrijednost od preko 100 milijarda dinara. Za preradu tih ogromnih količina pića potroši se toliko grožđa, šljiva i drugog voća, da bi se njima u svježem ili prerađenom stanju mogao prehraniti čitav jedan milijun ljudi kroz čitavu godinu. Koliko bi se naš prehrambeni fond popravio, kad bi se nekom srećom umjesto za vino i rakiju voće potrošilo svježije ili kad bi se konzerviralo za zimu ili preradilo u neobično hranjive i zdrave voćne sokove.

Mnogi misle, da i alkoholna pića imaju neku hranjivu vrijednost. Istina, alkohol izgarajući u našem tijelu stvara toplinu, koja zagrijava tijelo. Zato mnogi vole popiti čašicu rakije, kad osjećaju studen ili se čak, kad su duže izloženi studeni, griju većim količinama vina ili rakije. Ali od toga nema nikakove koristi, a može biti velike štete. Alkohol zagrijava u prvom redu površnu kožu, koja se zarumeni, oznoji i na taj se način više topline gubi iz tijela nego što se alko-

holom stvara. Koliki su ljudi stradali na putu, jer su se, grijući se alkoholom, opili, zaspali i smrznili u gnijegu. Prema tome ova mala korist uopće ne dolazi u obzir radi velike opasnosti, koja se iza nje krije, i radi velike otrovnosti alkohola po naše zdravlje i život. Sva je nesreća, što alkohol opojno djeluje na mozak i svijest, pa čovjek lakše zaboravlja brige i nevolje, koje ga biju; time mu se stvara bolje raspoloženje i veselje. Ali to je varavo, brzo nastupa opojno djelovanje, gubitak svijesti i osjećaja odgovornosti, pa čovjek postaje sve sličniji nerazumnoj stvoru, na nesreću i sramotu svoju, svoje obitelji i čitavog naroda.

Nema kod nas prečeg pitanja za društvo, državu i svakog pojedinca, nego što je suzbijanje alkoholizma. Pravo je začudo, kad se radi upravo protivno, kad svakog dana niču nove tvornice umjetnih alkoholnih pića, kad se na svakom uglu otvaraju nove krčme, kad su sve trgovine krcate alkoholnim pićima. To možemo tumačiti samo nestašicom zdravstvenog odgoja i istinskog osjećaja i ljubavi prema narodu. Inače ne bi bilo shvatljivo, da se radi momentane sumnjive dobiti upropaštava zdravlje i budućnost naroda.

Dr. Eugen Nežić

TREBA I O NJIMA KOJU REĆI

Nakon razgovora, koji su vodile Manda i Bara, prošlo je nekoliko mjeseci i Bara je sa svojom kćerkom Julom redovito polazila domaćinski tečaj, na kojemu se učilo i o rukovanju mlijekom. Na tečaju je Bara mnogo naučila, pa je sada i ona postala uredna i savjesna domaćica, što joj je činilo veliko zadovoljstvo i češće je navraćala Mandi na razgovor, jer je od nje još uvijek ponešto novog saznala. No ovoga poslijepodneva došla je vrlo ljuta i odmah s vrata povikala Mandi:

— To je zbilja svinjarija, što onaj poslovođa u sabiralištu radi!

Kako Manda u to vrijeme nije nosila mlijeko na sabiralište, jer su joj krave bile pred teljenjem, a ono malo mlijeka, što je od njih dobivala, trošila je u svom domaćinstvu, čudno je pogledala Baru misleći u prvi mah, da je Bara počela opet po starom nositi neuredno i nečisto mlijeko, pa je upita:

— A što je to opet bilo, Baro?

— A što je bilo? Eto, ja naučila na red i čistoću, a tamo vjeruj mi, Mando, na sabiralištu nered, kakvog ni kod mene prije nije bilo. Badava onda, ako mi ovdje i pazimo na svoje mlijeko, kad tamo sve

onečiste, pa zbog toga i nekrivi stradaju. Ovih dana je bila velika vrućina i nije prošlo ni jednog dana, da se našem sabiralištu nije vratilo do sto pa i više litara kiselog mlijeka, koje poslovođa sabirališta onda vraća ljudima i odbija im od predane količine. I ja već nekoliko dana, ni kriva ni dužna, dobivam po litru ili dvije ukiseljenog mlijeka, koje ne mogu upotrebiti u kućanstvu, a šteta je hraniti svinje neobranim mlijekom.

— Kako to, da je sada na sabiralištu nered? — upita radoznalo Manda, koja još nije vjerovala, da bi sabiralište moglo biti krivo, zašto se kvari mlijeko, nego da su to opet krivi neki nesavjesni pojedinci.

— Pa lijepo, — još uvijek ljuta odgovori Bara. — Otkada je otišao onaj poslovođa Franjo, a na njegovo mjesto došao Pero, sve se okrenulo na glavu.

Kako? Zar je Franjo otišao? A kuda — čudila se Manda!

— Pa zar ti, Mando, ne znaš! Franjo je dobio drugo mjesto, na jednom većem sabiralištu. Bio je vrijedan, uredan i točan, pa ga je uprava nagradila za njegovu požrtvovnost, i sada mu je, kako sam čula, mnogo ljepše i bolje, a dobiva i veću pla-

ću, a na njegovo mjesto, šta ja znam, valjda po kazni, a i ne mora biti, došao je taj Pero, koji uzgred budi rečeno, još voli i piti. I sada ti se na sabiralištu svašta događa.

— A što ljudi? Zar se ne bune protiv takvog neurednog poslovanja na sabiralištu? — upita Manda.

— Za bune se, mrljaju, ali više za sebe nego pred poslovođom. Šta mogu? Boje se, da im poslovođa ne bi još više napakostio.

— A znaš li ti, Baro, tko je kriv, da je to tako — upita Manda nakon kraće stanke pogledavši značajno Baru.

— Tko je kriv? Kriv je poslovođa, a možda i uprava, koja nam je poslala takovog nemarnjaka.

— E, vidiš, Baro, ja se ne bih s tobom složila. Nije tu kriva uprava, a nije ni poslovođa toliko koliko smo krivi mi svi skupa, koji predajemo mlijeko.

— Kako, zar opet mi krivi, mi, koji se držimo reda! Ti se šališ, Mando.

— Ne šalim se. Mi smo krivi. A reći ću ti i zašto.

— Da čujem, — radoznalo će Bara. — U čemu je naša krivica?

— Evo u čemu. Je li to sabiralište onog, kako ti kažeš, pokvarenjaka i nemarnjaka, ili je naše. Jesmo li mi proizvođači mlijeka zbog njega, ili je on na sabiralištu zbog nas?

— Pa da ti pravo kažem, Mando, to mi nije jasno, tko je zbog koga i što je čije. Znam, da sabiralište nije njegovo, ali zar je i naše, moje i tvoje? Naše je toliko, što tamo predajemo mlijeko, i ništa više.

— E, varaš se, Baro, sabiralište je naše, nas proizvođača mlijeka. Mi imamo pravo da kontroliramo njegovo poslovanje i da svakoga onoga, koji u njemu ne radi kako treba, uklonimo. Isto tako, Baro, kao što uredan i savjestan poslovođa ima pravo, da ukloni nesavjesnog proizvođača. Samo gledaj u čemu je stvar. Mi gledamo svaki svoj posao i ne brinemo se, što rade drugi. Ja sam već prije pomišljala, a sada sam uvjeren, da mi moramo osnovati savjet za proizvođače mlijeka, koji će kontrolirati ne samo poslovođu, nego i nesavjesne proizvođače, pa da vidiš, hoće li biti reda na sabiralištu!

— Zar misliš da imamo na to pravo?

— Pa to se razumije, Baro, samo dok je bio Franjo poslovođa našeg sabirališta, na to nije nitko ni pomišljao, iako je i njemu trebalo pomoći u borbi s proizvođačima, no recimo s onakvim, kao što je bila baba Roksa, koja nije mogla živjeti, a da u mlijeko ne ulijeva bar decilitar vode.

Bara se nasmije, a onda Manda ispriča, što je čula na sabiralištu o babi Roksi.

Baba Roksa se bila teško razboljela i svi su već mislili, da će umrijeti. No kako naš narod kaže, da grom ne će u koprive, baba Roksa je preboljela i začudo poslije bolesti počela nositi na sabiralište nekršteno mlijeko. Toj promjeni su se svi začudili i onako u povjerenju pitali Roksu, što se to s njom dogodilo.

— He, djeco moja, — rekla je baba Roksa jednom, kad je bila dobre volje, — to vam je malo dulja pripovijest, ali reći ću vam, da se znadete i vi čuvati napasti. Kad sam ono bila već jednom nogom u grobu, pala sam u dubok nemiran san. Sanjam da sam umrla. Ali meni u rukama kanta s mlijekom, razumije se pola mlijeko, pola voda. Mislim ja kako ti je to na drugom svijetu kad nosiš mlijeko, kao i na zemlji. Idem tako, dođem do sabirališta. Na vratima sabirališta stoji naš poslovođa Franjo, a ja bih da nekako prođem kraj njega, ali on već drži u ruci onu spravu, kojom se mjeri mlijeko, i otvara poklopac na mojoj kanti. Mene uhvatila drhtavica, a nekakav me smrtni znoj oblijeva.

— Ne može se unutra s vodom, — kaže Franjo i tjera me ispred vrata.

Ja sirota protremem, a kud ću sad? Molim ja i zaklinjem Franju da me pusti, a on stoji neumoljiv i ne pušta.

— Mi vode ne trebamo — odgovara Franjo. — Dosta si je već dosad prodala.

— Kako da okajem taj grijeh, — pitam Franju, a on se malo zamisli — pa mi odgovori:

— Samo je jedna mogućnost, baba Rokso, — ako popiješ svu vodu, koju si nam prodala pod mlijeko.

— Svu vodu, uh, pa nije toga bilo malo moj Franjo, — kažem ja, — kako ću to al' ajde da pokušam.

I pozove Franjo svoja dva pomoćnika i naredi im da napune nekakav veliki kotao vodom, meni se učinio veći od 500 litara. Al' šta mogu; sjednem ja tako za puni kotao vode, pa iako ne osjećam ni malo žeđi, počnem da pijem. Pijem ja tako, pijem, a u kotlu se ni ne opaža da se voda smanjuje, Mene već muka hvata, a oko kotla se skupilo skoro cijelo naše selo, pa mi se smije, a poneki zlobnici viču:

— Pij, Rokso, pij!

Muka me hvata, nadunula se ja već kao žaba i mislim:

— Alaj sam ti ja bila luda. Ovu vodu nikada popiti ne ću ni do sudnjeg dana. A što sam zaradila na vodi, ništa, ni opanke si nisam kupila. Učinilo mi se, da ću se ugušiti u toj vodi, i počnem iz

svoga glasa zvati u pomoć. Sigurno su me čuli moji ukućani, jer kad sam progledala, oko mene su se svi sjatili i pitali me, što mi je da vičem. Sad sam istom došla k sebi i vidjela, da je to bio samo ružan san, I eto, sada više ne bi ulila ni kap vode u mlijeko, da me netko kolje; čak gledam da primetnem, kad moji ukućani ne vide, vrhnja i od onog mlijeka, koje ostane za našu kuću, samo da nadoknađim sabiralištu štetu, koju sam mu nanijela razvodnjenim mlijekom.

— Je li ovo posljednje istina, to samo baba Roksa znade, ali da je poslije Franjo nije nikad opominjao, to je zaista istina — završi Bara.

Manda se od srca nasmije, a onda reče Bari:

— Dobro je nekada i sanjati, ali snovi ne će mnogo pomoći, ako mi svi ne budemo budni i ispravljali složno pogreške i nepravilnosti bilo svoje, bilo tuđe. Ja ću na prvom sastanku predložiti, da osnujemo savjet za proizvođače mlijeka, i da taj savjet malo zaviri u rad ovog našeg novog poslovođe Pere, i dok je opet počnem nositi mlijeko na sabiralište, da ono bude uredno kao i onda, dok je posao vodio Franjo. A što se tiče Franje, i meni je drago da je dobio zasluženo priznanje, jer je bio zaista vrijedan, uredan i točan čovjek.

F. Š.

NAŠE MLJEKARE

OVČARSKO-SIRARSKA ZADRUGA NEREŽIŠĆE—BRAČ

Ta je zadruga osnovana god. 1934., na poticaj našeg poznatog rodoljuba Jerka Dubravčić, pošto je uvidio, da je tamošnje ovčarstvo jedna od rentabilnih grana privrede zapušteno.

Stočari su na primitivan način prirjeđivali sir, koji je bio veoma loše kvalitete, te je od toga proizvoda bilo vrlo malene koristi.

Zadruga je osnovana sa 12 članova, koji Jerka Dubravčića izaberu za svog predsjednika. Rezultati, koji su se pokazali prve godine, potakli su ih, da nastave rad, te su im se priključili i stočari okolnih sela. Duskora su proizveli kvalitetni ovčji sir, koji je osvojio splitsko tržište i bio čuven kao i dobro poznati paški ovčji sir.

Prostorije za siranu bile su prikladne samo za najskromnije poslovanje. Kako su se količine mlijeka povećavale, trebalo je ozbiljno misliti na gradnju sirane.

Male mogućnosti, ali velika volja pokretača navela ga je, te je članove potakao, da ostavljaju od svake predane litre mlijeka po 50 para. Stvorivši na taj način kroz par godina skromni početni kapital i uz dobrovoljni rad zadrugara udario je temelje zgrade god. 1938. i sagradio prvi dio (podrum i pokrio ga betonskom pločom) do god. 1941.

Poratne prilike bile su uzrokom, da sirana nije više proradila sve do god. 1953.

Kotarski savez Supetar Brač 1952. nastavlja graditi započetu siranu i usavršava je do visine današnjih suvremenih sirana.

God. 1953. započne sirana svoj rad u dogotovljenoj zgradi pod upravom Kot.

saveza Supetar. Te godine nije se postigao povoljan uspjeh. Mnogi su uzroci bili u samoj organizaciji, prijevozu mlijeka i nesavjesnosti proizvođača, a i sam podrum bio je previše vlažan.

God. 1954. radi neuspjeha prošle godine, sirana nije radila, a to je bilo na štetu stočara. Ova okolnost ih je opet udružila, te su se god. 1955. ponovno složili i odlučili, da sirana proradi.

Ove godine sirana je proradila kao odsjek Poljoprivredne zadruge Nerežišće. Uz upravu Poljoprivredne zadruge bila je izabrana privremena uprava stočara, koja je kontrolirala proizvođače.

Određili su međusobno pravila, kako se ima musti, čuvati i hladiti mlijeko do predaje u mljekaru, a svako neodgovarajuće mlijeko za sir vratit će se proizvođaču.

Određeni su bili članovi uprave, koji su imali nadzirati stočare, da li se kod mužnje drže određenih pravila.

U mljekari su vršene analize kod primanja mlijeka i svako neodgovarajuće mlijeko bilo je vraćeno. Stručnom licu bila je sad dana neograničena vlast.

Mlijeko se ove godine proizvođačima plaćalo na otvoreni račun i nakon konačnog obračuna, prema prodanom siru mlijeko se isplaćuje.

Ove godine je mljekara primila u razdoblju od 15. IV. do 25. VI. 23,548 lit mlijeka. Prerađeno je 834 kg skute (puine), 79 kg sirutkinog masla i 3,989 kg sira, koji je prodan 1 kg à 520 Din.

Osim redovitih troškova, koje su imali stočari za preradu mlijeka isplatili su za amortizaciju zgrade i inventara 188,000 Din i suviše 2% marže Poljoprivrednoj zadrugi 37,000 Din. Kod konačnog obra-